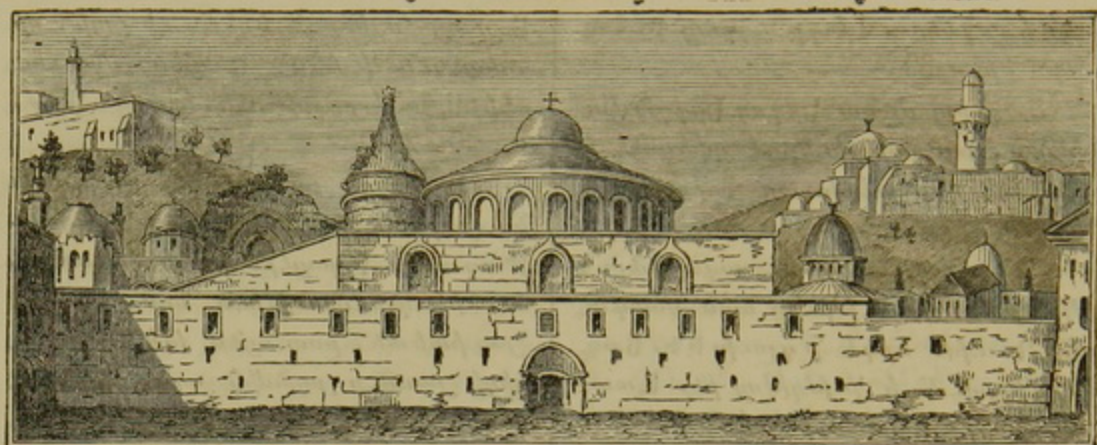

ԻՆՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 12.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԳԵԿՏԵՐԵՐ 31
1874.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԱՐԳԱՐԵԱԿԱՆ ՅԱՐԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ^(*)

Հ. ՅԵՏ լսելոյ մեր զբաղմօրինակ
գուշակութիւնս Գաւթի մարգարէին
վերաբերեալս առ Քրիստոս փրկիչն մեր,
նչ և որդի նորա Սողոմօն նախագու-
շակեալ է ինչ զՔրիստոսէ :

Պ. Բաղումբ ՚ի հին եւ ՚ի նոր
վարդապետաց Քրիստոնէից հաւատօր
կարծիս տան թէ՛ ութերորդ գլուխ
Առակացն Սողոմօնի, յոր նկարագրէ
նա զխնատութիւնէ, այն ամենայն է
նկարագիր Քրիստոսի, որ ըստ սուրբ
Գրոց է խնատութիւն Հօր, և զօրու-

թիւն Հօգւոյն Սրբոյ : Ըստ այսմ է
տեսանել առ սրբազան Պօտուէի Ե-
պիսկոպոսին՝ զի գրէ թէ. « Արդ՝ ՚ի
իմիտ առնումբ զինչ է իմաստութիւն
հաստատեալ ըստ Սողոմօնի յառաջ
քան զյաւիտեանս ՚ի ծոց Աստուծոյ,
որով ուրախ լինէր նա, և հաստատէր
նովաւ զամենայն գործս իւր : Արդ՝
գիտեմք զայն՝ զոր ետես Գաւթի ծը-
նեալ նախ քան զարուսեակ : Յայտնե-
ցին մեզ մատենիք Նորոց Կտակարա-
նաց, թէ սա է բանն ներքին բարբառ
Աստուծոյ, և յաւիտենից իմաստու-
թիւն նորա, որ ՚ի ծոց նորա կայ հա-
նաքաղ, և որով հաստատեցան ամե-

(*) Հարունակութիւն, տես թիւ 11.
Թ

նայն եղականքո՞ւ Վէպք աղբաց Բ. հա-
տոր, երևա 30:

Հ. Բայց ո՞չ նա Երգոյ Երգոյն Սո-
ղոմոնի, յոր յաճախ երգէ զփեսայէ և
զհարսնէ վերաբերի առ Քրիստոս և
Եկեղեցի իւր:

Պ. Սոյնանման ևւ այլաբանու-
թիւնք և նմանութիւնք նաև մարգա-
րէն Դաւիթ երգէ 'ի գլուխ ԽԻ. Սաղ-
մոնի իւրում, և 'ի Թղթոյ ինչ Առա-
քելոյ և 'ի Յայտնութենէ Յովհաննու
մեկնիչք Սուրբ Գրոց հաստատեն, թէ
«Երգոյ Երգոյն Սողոմոնի է իսկապէս
հոգեղէն նկարագրութիւնն Քրիստոսի
և Եկեղեցւոյ իւրոյ»: ԹԱ. 10:

Տե՛ս և յԵփեսացիսն 'ի գլ. Ե. հմ.
23, 24, 25 և 32: Եւ 'ի Յայտնութեան
Յովհաննու գլ. ԻԲ. հմ. 16, 17:

Հ. Յետ որոյ և այլ ո՞ր եղև նախա-
դուշակող զգալտունէ Քրիստոսի յԱս-
տուածաշունչ Քրիստոս:

Պ. Եսայեա՞ս որ կոչի Աւետարա-
նական մարգարէ, քանզի սա նախա-
ղեկոյ զճնանիլն Յիսուսի, և զբազմո-
րինակ զիպուածոն Քրիստոսի, որք ա-
մենայն յայտնապէս երեւին յԱւե-
տարանին սուրբ: Այսինքն են, նախ
յայտ առնէ զճնանիլն Յիսուսի 'ի կու-
սէ, ըստ այնմ թէ. «Վասն այսորիկ
տացէ ձեզ Տէր նշան. Ահա կայս յը-
ղացի, և ծնցի որդի, և կոչեսցեն զա-
նուն նորա Էմմանուէլ»: Եսայի Ե. 14:
Յայտ իսկ է. զի ըստ այնմ Մարգա-
րէութեան ծնաւ Քրիստոս 'ի Մարիա-
մայ սրբոյ Կուսէն, ըստ այնմ թէ. «Եւ
մինչդեռ զայս ամէր զմտաւ և ահա Հը-
րեշտակ Տեառն երեւեցաւ նմա և ա-
սէ, Յովսէփ, որդի Դաւիթ, Մի՛ եր-
կնջիր առնուլ առ քեզ զՄարիամ կին
քո՝ քանզի որ 'ի նմայն ծնեալ է 'ի
Հոգւոյն Սրբոյ է. Ծնցի որդի, և կո-
չեսցեն զանուն նորա Յիսուս. զի նա
փրկեսցէ զժողովուրդ իւր 'ի մեղաց:

Այլ այս ամենայն եղև, զի լցցի, որ
ատացուն 'ի ձեռն Եսայեայ մարգա-
րէի: Ահա՛ կայս յղատի, և այլն: Մար.
Ա. 20-23:

Երկրորդ՝ յայտ առնէ, զի եղև
նա յարմատոյ Յեոսեայ կամ Դաւիթի.
Թագաւոր Իսրայէլի և հեթանոսաց.
Եւ թագաւորութիւն նորա կացցէ
յաւիտեան, ըստ այնմ թէ. «Եւ ե-
ղևի յաւուր յայնմիկ արմատն Յեո-
սեայ, և որ կանգնեցայն է իշխան հե-
թանոսաց, և 'ի նա հեթանոսք յու-
սացին. և եղևի հանգիստ նորա պա-
տուով»: ԹԱ. 10:

Դարձեալ, «Զի մահուկ ծնաւ մեզ, որ-
դի տուաւ մեզ, որոյ իշխանութիւն եղև
'ի վերայ ուսոց իւրոյ. և անուն կոչե-
ցաւ նմա Հրեշտակ մեծի խորհրդոյ,
սրանչելի Խորհրդակից, Աստուած հը-
ղոր, իշխան, Հայր հանդերձեցոյ աշ-
խարհին: Եւ ես ամից զնաղաղութիւն
'ի վերայ իշխանաց նորա, և տուղու-
թիւն նմա. մեծ է իշխանութիւն նո-
րա, և խաղաղութեան նորա չիք սահ-
ման: Յաթուռն Դաւիթի նստցի և զար-
քայութիւն նորա յաջողեսցէ: Եւ զ-
րացուցէ զնա իրաւամբք և արդա-
րութեամբ, յայսմ հետէ և յաւիտեա-
նըս ժամանակաց. նախանձ Տեառն
զօրութեանց արացէ զայս»: Թ. 6, 7:

Երրորդ՝ յայտ առնէ նա զմերձեցն
Հրէից զՔրիստոս, եւ ընդունիլն հե-
թանոսաց 'ի Փրկիչ իւրեանց, ըստ ա-
յնմ թէ. «Եղևի քեզ 'ի արութիւն.
և սոնքս զքարդի ոչ հարկանիցի, եւ
զայթակղութիւն քեզ ոչ պատահեա-
ցէ»: Ը. 14:

Ըստ այսմ է, որ գրի 'ի Հռովմա
յեցիս թէ, «Որպէս գրեալ է, ահա-
ւասիկ դնեմ 'ի Սիոն զքար գայթակ-
ղութեան, և զլէմ գլորմուն, և ամե-
նայն որ հաւատասցէ 'ի նա, մի՛ ամա-
չեսցէ»: Թ. 33:

Եւ ՚ի յառաջին Կաթողիկեայց ա-
սէ. « Եւ զվէմ գլորման և զվէմ գայ-
թակըութեան նոցա, որք գայթակղին
և ազատամբեալքն ՚ի բանէն, յոր և
եգանն » : Բ. 8 :

Նաեւ յայտ առնէ նա զհերգեւն
Հրէից զՔրիստոս, և զարքան, զորս հա-
սուցին նմա, ըստ այնմ թէ. « Տէր,
ո՞ հաւատաց լոյ մերում և բազուկ
Տեառն ո՞ւմ յայանեցաւ : Պատմեցաք
առաջի նորա իբրեւ զմանուկ. իբրեւ
զարմատ ՚ի ծարաւուտ երկրէ, ոչ գոյր
նորա տեսիլ, և ոչ փառք, տեսաք մեք
զնա, և ոչ գոյր տեսիլ, և ոչ գեղեց-
կութիւն, այլ տեսիլ նորա անարդ,
նուաղեալ քան զամենայն որդւոց
մարդկան : Այլ մի ՚ի հարուածս, և
զխտէ համբերել ցաւոց, զի դարձու-
ցեալ զերեսս իւր անարգեցաւ և ոչ
ինչ համարեցաւ » : ԾԳ. 1, 2, 3 :

Ի բազում տեղիս ՚ի մարգարէու-
թեան Եսայեայ նախագուշակէ նա լի-
նիլն Քրիստոսի Փրկիչ եւ թագաւոր
հեթանոսաց. նախ ՚ի գլուխ ԽԹ. հմ.
6, 7. ասէ, « Եւ ասէ ցնա մեծ է քեզ
այդ. կոչել զքեզ ծառայ իմ, հաստա-
տել զազգսն Յակովբայ, և զցրուեալն
Իսրայէլի դարձուցանել : Ահաւասիկ
եղի զքեզ յուխտ ազգի և ՚ի լոյս հե-
թանոսաց լինիլ փրկութիւն մինչեւ ՚ի
ծագս երկրի : Այսպէս ասէ Տէր, որ
փրկեացն զքեզ Աստուած Իսրայէլի.
սրբեցէք զայն, որ խտնէ զանձն իւր,
զազատեալն յազգաց, ՚ի ծառայիցն իշ-
խանաց. թագաւորք տեսցեն զնա՝ և
յոտին կացցեն իշխանք՝ և երկիրագա-
ցեն նմա վասն Տեառն. զի հաւատա-
րիմ է սուրբն Իսրայէլի և որ ընա-
րեաց զքեզ » :

Երկրորդ ՚ի գլուխ ԽԳ. հմ. 1-6.
ասէ, « Եւ արդ՝ այսպէս ասէ Տէր Աս-
տուած, որ արար զքեզ, Յակովբ, և
ստեղծ զքեզ, Իսրայէլ, մի երկնչոր,

զի փրկեցի զքեզ, և կոչեցի զքեզ զա-
նուն քո, թէ իմ ես : Եւ եթէ
անցանիցես ընդ ջուր, ընդ քեզ եմ.
և գետք զքեզ մի ողորկեցն. և եթէ
անցանիցես ընդ հուր, մի այրեցիս,
և բոց նորա զքեզ մի կիղիցէ : Զի ես
եմ Տէր Աստուած քս սուրբն Իսրայէ-
լի, որ փրկեմ զքեզ, արարի փոխանակ
քո զԵգիպտոս և զԵւթովիոյս և ըզ-
Սուհէն քեզ փոխանակեցի՝ ուստի և
սրատուական իսկ եղեր և առաջի իմ
փառաւորեցար. և ես սիրեցի զքեզ,
և տաց զմարդիկ փոխանակ քո. և զիշ-
խանս փոխանակ գլխոյ քո : Մի երկրն
չիր, զի ընդ քեզ եմ, յարեւելից ամից
զգաւակ քո. և յարեւմտից ժողովեցից
զքեզ : Ասացից հիւսիսոյ ան, և հա-
րաւոյ մի արգելուր, անէք զորդիս
իմ ՚ի հեռաստանէ, և զդատերս իմ
՚ի ծագաց երկրէ » :

Երրորդ ՚ի գլուխ ԽԸ. հմ. 6, 7. ա-
սէ, « Յակովբ ծառայ իմ, օգնական ե-
ղէց նմա, Իսրայէլ ընտրեալ իմ, զոր
ընկալաւ անձն իմ, ետու զոգի իմ ՚ի
վերայ նորա, և իրաւունս հեթանոսաց
հանցէ : Մի աղաղակեացէ եւ մի վի-
ճեացի, և մի որ լուիցէ արտաքոյ ըզ-
բարբառ նորա : Այլ հանցէ ՚ի ճշմար-
տութիւն զերաւունս, ծագեացէ և մի
խորտակեացի, մինչեւ գիցէ յերկիր
զդատաստան. և յանուն նորա հեթա-
նոք յուսասցին : Այսպէս ասէ Տէր
Աստուած, որ արար զերկինս և կանգ-
նեաց զնա, և որ հաստատեաց զեր-
կիր, և որ ՚ի նմա. որ ետ շունչ մարդ-
կան որ ՚ի վերայ նորա, ոգի ամենե-
ցուն, որ կոխեն զնա. ևս Տէր Աստ-
ուած կոչեցի զքեզ արգարութեամբ,
կալայ զաջոյ ձեռանէ քումմէ, և զը-
րացուցի զքեզ, և ետու զքեզ յուխտ
ազգին, և ՚ի լոյս հեթանոսաց : Բանալ
զաչս կուրաց, հանել զկապեալս ՚ի
բանտէ, ՚ի տանէ կապանաց, որ նըս-

տին 'ի խաւարի ոչ :

Զորորդ՝ 'ի գլուխ ԾԳ. Հմ. 10. ասէ . « Տէր կամի սրբել զնա 'ի վերայ անտի : Եթէ տաջիք և վասն մեղացն , անձինք ձեր տեսցեն զգաւակ երկայ . նակեաց . և կամի Տէր 'ի ձեռն նորա բառնալ 'ի ցաւոց անձին նորա ոչ :

Հինգերորդ՝ 'ի գլուխ ԽԷ. Հմ. 4, 5. ասէ . « Վասն Յակովբայ ծառայի իմոյ , և Իսրայէլի բնորելոյ իմոյ , ես կոչեցից քեզ զանուն քո , և ընկալայց ըզքեզ , և դու զիս ոչ ծանեար : Եթէ ես Տէր Աստուած քո , և չիք այլ ոք , և ծանկեղեն յարեւելից եւ յարեւմտից թէ չիք որ բաց յինէն » :

Վեցերորդ՝ 'ի գլուխ ԿԵ. Հմ. 15—18. ասէ . « Զի թողջիք զանուն ձեր 'ի յագուրդ բնորելոյ իմոյ , և զձեզ Տէր ստատկեսցէ : Եւ ծառայից իմոյ կոչեցից զանուն նոր : Որ օրհնեսցի 'ի վերայ երկրի . զի օրհնեսցեն զԱստուած ճշմարիտ . և որ երգնուցուն 'ի վերայ երկրի , երգուիցեն յԱստուած ճշմարիտ . զի մուսացին զնկուածիւնս առաջինս . և ոչ եւս անկցի 'ի սիրտ նոցա , Զի եղիցին երկինք նոր և երկիր նոր , և ոչ եւս յիշեսցեն զառաջինսն , և ոչ եւս անկցի 'ի սիրտ նոցա : Այլ ուրախութիւն և ցնծութիւն գտցեն 'ի նմա , զոր ես հաստատեցիցի » :

Զորորդ՝ նախաձայնեալ է Մարգարէս զհանգչին 'ի վերայ Քրիստոսի Փրկչին մերոյ Հոգի Աստուծոյ և Հոգի իմաստութեան , և այլն , ըստ այնմ թէ . « Եւ բղխեսցէ գաւազան յարմատոյն Յեսեայ . եւ ելցէ ծաղիկ յարմատոյ անտի : Եւ հանգիցէ 'ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ , հոգի իմաստութեան և հանձարոյ , հոգի խորհրդոյ և զօրութեան , հոգի գիտութեան և աստուածապաշտութեան , եւ լցցէ զնա հոգի երկիւղն Աստուծոյ : Ոչ 'ի կարծ դատեցի , և ոչ ըստ խօսից յանգի-

մանեսցէ , այլ արտայի իրաւունս տրւանկին , և յանդիմանեսցէ զնոսարհաբերկրի , և հարցէ զերկիր բանիւ բերա . նոյ իւրոյ , և հագաւ շրթանց իւրոց ստատկեսցէ զամբարիշտս : Եւ եղիցի արգարութիւն ամեալ ընդ մէջ իւր . և ճշմարտութիւն պատեալ զկողս իւր ոչ : Եւս . ԺԱ . 1—5 : Այս մարգարէութիւն է յայտնի նկարագրութիւն Քրիստոսի , որպէս գրի 'ի Յովհաննու 'ի գլուխ Գ. Հմ. 34. թէ . « Զի զոր Աստուած առաքեաց՝ զանան Աստուծոյ խօսի . զի ոչ եթէ չափով տայ Աստուած զհոգին » : Գարձեալ թէ . « Վկայեաց Յովհաննէս և ասէ , թէ տեսանէր զհոգին , զի իջանէր իբրեւ զազաւնի յերկնից . և հանգչիւր 'ի վերայ նորա » : Ի նոյն Ա . 32 : Եւ 'ի Կողոսացիոն գրի . « Յորում ամենայն գանձք իմաստութեան և գիտութեան ծածկեալ կան , սոյնինքն 'ի Քրիստոս ոչ : Բ . 3 :

Հինգերորդ՝ նախադուշակէ Եսայեաս նաեւ զպաշտօն Փրկչին աւետարանելոյ աղքատաց , քարոզելոյ գերեաց զթուղութիւն , եւ մխիթարելոյ զամենայն սգաւորս , և այլն . ըստ այնմ թէ . « Հոգի Տեառն 'ի վերայ իմ , վասն որոյ և օծ իսկ զիս . աւետարանել աղքատաց առաքեաց զիս , բժշկել զբեկեալս որդւորս , գերեսաց քարոզել , զթողութիւն և կուրաց տեսանել , կոչել ամ Տեառն ընդունելի , և օր հատուցման Աստուծոյ մերոյ , մխիթարել զամենայն սգաւորս , տալ սգաւորաց Սիրմին փառքս . փոխանակ մոխրոյն՝ օծումն ուրախութեան և սգաւորացն . հանգերձ փառաց փոխանակ ոգւոյն վհատութեան » : ԿԱ . 1—3 :

Այս ամենայն յայտնութիւնք կատարեցան 'ի Քրիստոս , ըստ այնմ թէ . « Եւ ետուն նմա գիրս զԵսայեաց մարգարէի , և յարեաւ ընթերցուն , և իբրեւ եբաց զգիրսն , եգիտ զայն

տեղի , յորում գրեալն էր , « Հողի
Տեառն 'ի վերայ իմ , վասն որոյ և էօծ
խակ զիս , աւետարանել աղքատաց ա-
ռաքեաց զիս , քարոզել գերեաց ըղ-
թողութիւն , և կուրաց տեսանել , և
արձակել զվիրաւորս . քարոզել զա-
րեկան Տեառն ընդունելի և զոր հա-
տուգման : Եւ խիեալ զգիրսն ետ ցը
պաշտօնեայն և նստաւ . և ամենեցուն՝
որք 'ի ժողովրդեանն էին աչք , 'ի նա
հայէին : Եւ սկսաւ ասել ցնոսա . « Այս-
որ լսան գիրքս այս յականջս ձեր » :
Ղ . 1 . Գ . 17-21 :

Վեցերորդ՝ նախագուշակէ սա նաև
զպէսպէս հրաշագործութենէն Քը-
րիստոսի , ըստ այնմ թէ . « Զօրացա-
լուք ձեռք լքեալք և ծունկք կթու-
ցեալք , մխիթարեցարուք կարճամիտք
սրտիւք , զօրացարուք և մի՛ երկնէք :
Ահաւասիկ Աստուած մեր հատուցա-
նէ դատաստան , և հատուցէ , ինքնին
եկեացէ և փրկեացէ զմեզ : Յայնժամ
աչք կուրաց բացցին և ականջք խը-
լից լուիցեն : Յայնժամ վաղեսցէ կա-
ղն իբրեւ զեղջերու , եւ պարզ լիցի
լեզու ծանրաստից » : Լ . 6 . 3-6 :

Ահա այս ամենայն կատարեցան 'ի
Քրիստոսէ Փրկչէն մերոյ . ըստ այնմ
թէ , « Իսկ Յովհաննէս իբրեւ լուաւ
'ի բանտէն զգործան Քրիստոսի , առա-
քեաց 'ի ձեռն ուղակերաց իւրոց :
Եւ ասէ ցնա , Գու ես որ գալցոն ես .
եթէ այլում ակնկալուք : Պատաս-
խանի ետ Յիսուս և ասէ ցնոսա . Քը-
նայէք և պատմեցէք Յովհաննէս , զոր
լուաք , և զոր տեսիք . Կայրք տեսանեն ,
կաղք գնան , բորոտք սրբին , և խուլք
լսեն և մեռեալք յառնեն , եւ աղ-
քատք Աւետարանին » : Մատ . ԺԱ .
2-5 :

Եօթներորդ՝ նախագուշակէ Եսայ-
եաս առաքելն Քրիստոսի զԿարապետ
և զուսմընթաց 'ի պատրաստել ըղ-

ճանապարհ գալստեան իւրոյ , ըստ
այնմ թէ . « Զայն բարբառոյ յանա-
պատի , պատրաստ արարէք զճանա-
պարհս Տեառն , և ուղիղ արարէք ըղ-
շաւիղս Աստուծոյ մերոյ : Ամենայն
ձորք լցցին , և ամենայն լերինք և բը-
լուրք խոնարհեցցին , և երեւեցցին ա-
մենայն դժուարինք 'ի դիւրինս , և ա-
ռապարտք 'ի դաշտս : Եւ երեւեցցին
փառք Տեառն . եւ անցէ ամենայն
մարմին զփրկութիւն Աստուծոյ , զի
Տէր խոսեցաւ » : Խ . 3-5 :

Ի սմին նախաձայնեալ Զայն բար-
բառոյ յանապատի է սուրբն Յովհաննէ
նէս Մկրտիչ . որ եղև Կարապետ Քը-
րիստոսի 'ի պատրաստել զճանապարհ
նորա , ըստ այնմ թէ . « Յաւուրսն
յայնոսիկ գայ Յովհաննէս Մկրտիչ
քարոզել յանապատին Հրէաստանի :
Եւ ասել Ապաշխարեցէք , զի մերձեալ
է արքայութիւն երկնից : Զի սա է ,
վասն որոյ ասացաւ 'ի ձեռն Եսայեայ
մարգարէի , որ ասէ . « Զայն բարբա-
ռոյ յանապատի , պատրաստ արարէք
զճանապարհ Տեառն , և ուղիղ արա-
րէք զշաւիղս նորա » : Մատ . Գ . 1-3 :

Եւ յառաջին Տիմոթէոսի գրի .
« Եւ յայտնի խակ մեծ է խորհուրդ աւ-
տուածապաշտութեան , որ երեւեցաւ
մարմնով , արգարացաւ հոգւով , յայա-
նեցաւ Հրեշտակաց , քարոզեցաւ 'ի
հեթանոսս , հաւատարիմ եղև աշ-
խարհի , և վերացաւ փառօք » : Գ . 16 :

Ութերորդ՝ նախագուշակէ Եսայ-
եաս . նաեւ վասն չարչարանաց և մա-
հուան Տեառն , ըստ այնմ թէ . « Նա
զմեղս մեր բառնայ . և վասն մեր չար-
չարի , և մեք համարեցաք զնա 'ի ցա-
ւրս և 'ի հարուածս և 'ի չարչարանս
իբրեւ Աստուծոյ : Բայց նա վիրաւո-
րեցաւ վասն մեղաց մերոյ . և պա-
ժեցաւ վասն մերոյ անօրէնութեանց ,
խրատ խաղաղութեան մերոյ 'ի նմա .

և նորա վիրօքն բժշկեցաք: Ամենեքեան իբրեւ ոգևարք մտորեալք. այր 'ի ճա- նապարհի իւրում մտորեցաւ. և Տէր մատնեաց զնա առ մեզս մեր: Եւ նա առ վիտին ոչ բանայ զբերան իւր, իւրեւ ոգևար 'ի սպանդ վարեցաւ. իբրեւ որոջ առաջի կտրչի անմեռնչ կայ այնպէս ոչ բանայ զբերան իւր: Առ խոնարհութեան նորա գատաստան նորա բարձաւ. և զազգաստոհմն նորա ո՛ր պատմեցէ. զի բառնին յերկրէ կեանք նորա. յանօրէնութեանց ժողովողեան իմոյ 'ի մահ մատնեցաւ: ԾԳ. 4—8:

Յայտ խի է, զի այս ամենայն բոտ վիայեղայ Մատթէոսի 'ի գլուխ ԻԶ—ԻԷ, «Կատարեցան 'ի Քրիստոս»: Ըստ այսմ է եւ 'ի Գործս Առաքելոց 'ի գլուխ Ը. հմ. 26—33:

Հ. Երեմիա եւս մարգարէացաւ վասն Քրիստոսի փրկչին մերոյ:

Պ. Այո՛, նա եւս խօսեցեալ է ինչ ինչ վասն Քրիստոսի. որպէս 'ի գլուխ ԻԳ. հմ. 5, 6. ասէ. «Ահա աւուրք գան, ասէ Տէր, և յարուցից Դաւթի ծագումն արդարութեան, և թագաւորեսցէ թագաւոր, և 'ի միտ առցէ, և արասցէ իրաւունս եւ արդարութիւն 'ի վերայ երկրի: Յաւուրս նորա փրկեսցի Յուդա և Իսրայել բնակեացի յուսով. և այս է անուն նորա, զոր կոչեսցէ նմա Տէր՝ Յովսեփեկ 'ի մարգարէս արդարութիւն մերոյ»:

Զայն բան կրկնէ նաեւ 'ի գլուխ ԼԳ. հմ. 14—17. այսինքն՝ «Ահա աւուրք գան ասէ Տէր. և հաստատուցից զբանս իմ բարի, զոր խօսեցայ 'ի վերայ տանդ Իսրայելի, և 'ի վերայ տանդ Յուդայ: Յաւուրս յայնոսիկ և 'ի ժամանակին յայնոսիկ ծագեցից Դաւթի ծագումն արդարութեան, որ առնիցէ իրաւունս և արդարութիւն երկրի: Յաւուրս յայնոսիկ փրկեսցի Յու-

դա, և Երուսաղէմ բնակեսցէ յուսով. և այս է անուն զոր կոչեսցէ նմա Տէր. արդարութիւն մերոյ: Են և այլ մարգարէութիւնք տորա վերաբերեալ առ Քրիստոս, որոց սմանք զետեղեալ կան յԱւետարանին սուրբ. որպէս այս բան, որ 'ի գլուխ ԼԱ. հմ. 15. ասէ. «Այսպէս ասէ Տէր, ձայն 'ի Հռամայ լսելի եղեւ, ողբումն և լալումն եւ գուժումն, Ռաբէլ լայր զորդիս իւր. և ոչ կամէր միտթարիլ 'ի վերայ որդւոց իւրոց, զի ոչ էին»: Մատ. Բ. 18:

Հ. Զինչ է եւ մարգարէութիւն Եզեկիէլ վասն Քրիստոսի փրկչին մերոյ:

Պ. Սա նկարագրէ 'ի դէմն Դաւթի ծառայի Աստուծոյ լինելն Քրիստոսի հովիւ և թագաւոր Իսրայելի. ըստ այնմ թէ. «Եւ կայուցից 'ի վերայ նոցա հովիւ մի զծառայ իմ զԴաւիթ. և նա հովուեսցէ զնոսա, նա եւ զիցի նոցա հովիւ: Եւ ես Տէր եղեց նոցա յԱստուած. և Դաւիթ ծառայ իմ իշխան 'ի մէջ նոցա»: ԼԴ. 23, 24:

Եւ այլուր ասէ. «Այսպէս ասէ, Տէր Տէր, ահաւասիկ ես առնում ըզտունդ Իսրայելի 'ի միջոյ ազգացդ. յորս մտին 'ի նոսա, և ժողովեցից ըզդոսա յամենայն ազգաց, որք շուրջ զդոքք են, եւ տարայց զդոսա յերկիրն Իսրայելի: Եւ տաց զդոսա յազգմի յերկրին իմում 'ի լերինսն Իսրայելի. և մի իշխան եղիցի 'ի վերայ ամենեցուն դոցա 'ի թագաւոր, և ոչ եւս եղիցին յերկուս ազգս, և ոչ եւս բաժանեսցին յերկուս թագաւորս: Զի մի եւս պղծեսցին 'ի կուռս իւրեանց, և մի 'ի գարշելիս իւրեանց, եւ յամենայն ամարաշտութիւնս իւրեանց. և փրկեցից զդոսա յամենայն անօրէնութեանց դոցա, զոր մեղան 'ի նոսա, և սրբեցից զդոսա, և եղիցին ինձ ժողովուրդ, և ես եղեց զոցա յԱստուած:

Եւ ծառայ իմ Գաւիթ իշխանն ՚ի մէջ
դոցա, և մի հովիւ եղիցի ամենեցուն
դոցա. զոր ըստ հրամանաց իմոց գը-
նացին և ղերաւունս իմ պահեցեն,
և արացեն զնոսա ։ 1, 15. 21-24 :

Ըստ վկայութեան Աւետարանչաց
յայտ է, զի Քրիստոս եղև միայն հովիւ
և թագաւոր Իսրայէլի, ըստ այնմ թէ .
« Պատասխանի ետ նմա Նաթանայէլ
և ասէ . Ռաբբի դու ես որդի Աստու-
ծոյ, դու ես թագաւոր Իսրայէլի » :
Յով. Ա. 49 :

Գարձեալ, « Ես եմ հովիւ քաջ,
հովիւ քաջ զանձն իւր դնէ ՚ի վերայ
ոչխարաց . և այն զինի » . ՚ի նոյն ԺԱ.
11-18 :

Հ. Զինչ էին եւ կանխաձայնու-
թիւնք Գանիէլի մարգարէին վասն
Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Պ. Գանիէլ նկարագրէ զՔրիստոս
որդի մարդոյ եկեալ ամբօք յերկնից .
սուեալ նմա իշխանութիւն, փառք և
թագաւորութիւնք յաւիտեան . և թէ
ամենայն ժողովուրդք և ազգք ծա-
ռայեցին նմա, ըստ այնմ թէ . « Տե-
սանէի ՚ի տեպեան գիշերոյ . և ահա
ընդ ամպս երկնից իբրեւ որդի մար-
դոյ դայր, և հասանէր մինչեւ ՚ի հին
աւուրցն . և մատուցաւ առաջինորա :
Եւ նմա տուաւ իշխանութիւն և սրա-
սիւ և արքայութիւն . եւ ամենայն
ազգք և ազնիւք և լեզուք նմա ծառա-
յեցեն, և իշխանութիւն նորա իշխա-
նութիւն յաւիտեանական, որ ոչ անցա-
նէ, և թագաւորութիւն նորա ոչ եղ-
ծանիցի : Է. 13-14 :

Այսմ վկայի ՚ի Մատթէոսի ՚ի գլ.
ԻԳ. 39. եւ ՚ի ԻԶ. 64. թէ Քրիստոս
է որդի մարդոյ, և եկեացէ ընդ ամպս
երկնից, ըստ այնմ թէ . « Եւ ոչ գիտա-
ցին, մինչեւ եկն ջրհեղեղն և եքարձ
զամենեւին . այնպէս եղիցի և դաւուստ
որդւոյ մարդոյ : Գարձեալ ասէ ցնա

Յիսուս . դու տաղեր, բայց ասեմ
ձեզ, յայսմ հետէ տեսանիցէք զորդի
մարդոյ նստեալ ընդ աջմէ զօրութեան
և եկեալ ընդ ամպս երկնից » :

Է և կարի նշանաւոր թիւ դալս-
տեան Քրիստոսի ցուցեալ Գանիէլի ՚ի
Գաբրիէլ հրեշտակէն . այսինքն է . « Եւ
մինչդեռ խօսէի յաղօթան, և ահա
այնն Գաբրիէլ՝ զոր տեսանէի յառաջ-
նում տեպեանն, թռուցեալ և մեր-
ձեցաւ առ իս իբրեւ ՚ի ժամ երեկոյն
դատարագին : Եւ խելամուտ արար
զիս . և խօսեցաւ ընդ իս և ասէ . Գա-
նիէլ, այժմ եկի խելամուտ առնել ըզ-
քեզ : Ի սկզբան աղօթից քոց ել պատ-
գամ . և ես եկի սրտմել քեզ, զի այր
ցանկալի ես դու . արդ ան զմաւ
ղբանդ . և ՚ի միտ առ զտեսիլդ : Եւ
թանասուն եօթներորդք համառօտե-
ցան ՚ի վերայ ժողովրդեան քս և ՚ի
վերայ քաղաքին սրբոյ . ՚ի վախճանիլ
մեզոց, և ՚ի կնքել անօրէնութեանց,
և ՚ի քաւել ամբարշտութեանց, և ՚ի
գալ յաւիտեանական արդարութեան
և ՚ի կնքել տեպեան և մարգարէի, և
յօծանել սրբութիւն սրբութեանց :
Թ. 20-24 :

Այս եօթանասուն շաբաթք են
եօթանասուն անգամ եօթնաւորք, որք
ի մարգարէական բարբառ են չորս
հարիւր և իննսուն ամք, որ է թիւ
գալստեան Քրիստոսի սկսեալ յիշա-
նութենէ Նեէմայ և ՚ի նորոգութենէ
Երուսաղէմի եկեղեցւոյն Հրէից, որ
պէս և ՚ի գալ Քրիստոսի այս ամենայն
մարգարէութիւնք կատարեցան :

Չայս թիւ գալստեան Քրիստոսի
գեղեցիկս մեկնէ սրբազան Պօսուէ եւ
սիսկոսոսն յասելն նորա . « Եցոյց Աս-
տուած Գանիէլի և զժամանակ գալս-
տեան որդւոյ մարդոյ՝ զՔրիստոսի ա-
սեմ տենչաւոյն ՚ի յաւիտեանից : Եցոյց
եթէ զնորդ կատարելոց է ՚ի նա գործ

փրկութեան ազգի մարդկան : Իբրեւ այն ինչ պատահեալ զգերութեամբ ժողովրդեան իւրոյ 'ի Բաբելոն , և զեօթանասուն ամօքն յորս չափեաց Աստուած զգերութիւն նոցա , ազօթս մատուցանէր վասն ազատութեան եղբարց իւրոց , թռեաւ մօթքն 'ի նկատել գերագոյն եւս գաղտնիս , ետես այլ թիւ համարոյ ամաց , և այլ գերահրաշ սղատութիւն : Ընդ եօթանասուն ամացն՝ զորս եաես Երեմիա , տեսանէ զեօթանասուն երրորդսն : Սկիզբն առնուն ամբ եօթներորդացս 'ի հրամանէ անտի երկայնաձեռն Սբտաշիսի վասն կառուցանելոյ դքաղաքն Երուսաղէմ , որ ամքառաներորդէր թագաւորութեան նորա : Առ 'ի կատարած եօթներորդացն նշանակէ յայտնապէս « Զքաւութիւն ամբարշտութեանց , զթագաւորութիւն յաւիտենական արդարութեան , բղկնքել տեսեան և մարգարեութեան , եւ զօծութիւն սրբութիւն սրբութեանց » :

Զկիս վաթսուն և իննեօթներորդաց վարեցէ Քրիստոս զիշխանութիւն իւր և զառաջնորդութիւն ժողովրդեան : Եւ յետ վաթսուն և իննեօթներորդաց քանզի և մարգարէն երկրորդէ զոյն « Բարձցի օծութիւնն » բռնամահ լիցի , և մատուցէ զանձն յողակեղ 'ի լրումն խորհրդոյն : Յուշ առնէ մարգարէն խնամով զվերջին եօթներորդս , զի 'ի նմա մեռանկցի Քրիստոս , 'ի նշմա « Զօրացուցէ զուխտն և 'ի կէս նորին բարձցին սեղանք և պատարագ որպէս յայտ է մահուամբն Քրիստոսի քանզի զինի մահու նորա ցուցանէ բզդէպս իրացդ : Յետ մահուան Քրիստոսի և Համբարձման նուիրաց արհաւիրք և տագնապք յաճախեացն կործանեցի քաղաքն սուրբ եւ սրբութիւնք , խաղացէ 'ի վերայ նոցա ազգ

մի առաջնորդաւն հանգերձ չնչել դամենայն , կացցէ սղծութիւն 'ի վերայ տաճարին , և ամայութիւն յեափն եւ աննորոգելի դացէ զժողովուրդն՝ որ սպաշնորհ գաաւ առ փրկիչ իւր » : Վէպք աղգաց . Ա . հատոր . երես 353 — 354 :

Ո՛վ , սարսուփ կանու զիս , յորժամ զմտաւ ածեմ զհարուածսն : որ բստ կանխասացութեան Քրիստոսի եկն 'ի վերայ տիրասպան ազգիս այսորիկ , ըստ այնմ թէ . « Ոչ մնացէ այդր քար 'ի քարի վերայ , որ ոչ քակտուցի » : Մատ . ԻՊ . 1 , 2 : Եւ եւս թէ . « Օձք՝ ճնունդք իմից , զիարդ փախնուցուք 'ի դատաստանէ գեհենին » :

Վասն այսորիկ ահաւասիկ ես առաքեմ առ ձեզ մարգարէս իմաստունքս և զգպիրս , և 'ի նոցանէ սպանունեցէք և 'ի խաչ հանեցէք . և 'ի նոցանէ տանջիցէք 'ի ժողովուրդս ձեր . և հալածիցէք 'ի քաղաքէ 'ի քաղաք : Որպէս զի եկեացէ 'ի վերայ ձեր ամենայն արիւն արդար , հեղեալ յերկրի յարենէն Սբէլի արդարոյն՝ մինչեւ ցարիւնն Զաքարիայ որդւոյ Բարաքայ , զոր սարսիք 'ի մէջ տաճարին և սեղանոյն : Ամէն ասեմ ձեզ , եկեացէ այն ամենայն 'ի վերայ ազգիս այսորիկ :

Երուսաղէմ , Երուսաղէմ , որ կոտորես զմարգարէս , և քարիոծ առնես զառաքեալսն առ քեզ . քանիցս անգամ կամեցայ ժողովել զմանկունս քո զոր օրինակ ժողովէ հաւ զձագս իւր ընդ թեւօք , և ոչ կամեցայք : Ահա թողեալ լիցի ձեզ տունդ ձեր աւերակ » . 'ի նոյն . ԻՊ . 33 — 38 :

Արդարեւ բստ պատմութեան Յովսէփոսի և այլ ժամանակաց նորին այս ամենայն աւերածութիւն ազգիս կատարեցան 'ի ձեռն Տիտոսի իշխանին Հրաովմայեցւոյ , որ հիմնայատակ արտր զԵրուսաղէմ , սյրեաց զտաճարն կո-

դոպտեաց զսրբութիւնսն և զազգն գըլ-
խովին մտոնեաց 'ի սով, 'ի սուր և 'ի
գերութիւն :

Ահա դատաստան տրգար դատա-
ւորին էա՞ծ զարիւն տրգարոյն 'ի վե-
րայ ատուածամարտ ժողովրդոյն , որք
ազազակէին առաջի Պիղատոսի և ա-
ռէին . “ Արիւն դորա 'ի վերայ մեր և
'ի վերայ սրգւոյ մերոյ : Մատ. ԻԷ, 25 :

(Շարունակելու)

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱԶԴԻՆ ԿՐՕՆՔԸ

“ Բարեպաշտութիւնը ոչ տկար , ոչ
տխուր և ոչ անձուկ բան մը ունի .
այլ տիրող կրնգարծակէ , պարզ է և
սիրուն . Աստուծոյ թաղաւորութիւնը
փոքր թիւերու խզճահար դիտողու-
թեանց մէջ չը կայանար , այլ իւրա-
քանչիւրին համար իրեն յատուկ ա-
ռաքինութեանց մէջ կը կայանայ : ”

Ճենեշն նամակ առ դուքս Պուր-
կոյի :

Աստուած իր անունը իր գոր-
ծոյ փայլ դրօշմած է . մեզ համար մի
այն փայլող լոյս մ'է : Ամեն ուրեք այս
լոյսն զգայում մը կը ծնուցանէ , զգա-
ցում մը պաշտօն մը , ահաւանիկ ա-
մեն նախնական կրօնից ծագումը :

Քրիստոսի կրօնքը հին օրինաց լը-
րումն և շարունակութիւնն է . մարդոց
պէտքերէն ծագում առած է , և ոչ ե-
րախտագիտութենէն , երկրիս մեղաց
մէջ սէր և տպաշաւ բերուաւ : Անդ ան-
սովոր իր մը կար որ ոչ ներկային և ոչ
անցեալին կը սրատկանէր , դարուն ար-
տայայտութիւնը չէր , նոր ակեղբքի
մը նոր խօսք մը էր . ապագային ջահ մը :

Թ

Ի՞նչո՞քէս կատարեցաւ Աւետարա-
նին պաշտօնը , ի՞նչ փոփոխութիւններ
'ի գործ դրուեցաւ իր փարպետա-
թեանց մէջ , կրօնք անփոփոխ թէ աչ-
խարհի ձեւերուն պէս փոփոխական
պարտին ըլլալ :

Մեր հարցմունք , որ միանգամայն
հաւատոյ խորհրդոց եւ ժաղպրգեան
գոյութեան կը դաչին , ժաղպրգեան
կեանքը իր կրօնքն է :

Տեսէք հին աղբերը իրենց Աս-
տուածոց պէս մի և նոյն ժամանակ մե-
ռան :

Իսիսի պաշտմանց կապուած էր եւ
գիպտոսի բախտը , Արամազդի պաշա-
մանց կապուած էր Յունաց փառք և
կեանք , Հռովմայեցւոց պետութիւնն
և կեանք :

Ժողովուրդք Հրէայ Հերքիւլէսին
պէս , տկար և կոյր են , զանոնք տա-
ճարին մէջ կը շղթայեն , կը զօրանան
սիւնները կը խորտակին և անոնց բե-
կորներուն տակ ձգնուած կ'յնան :

Այսպէս ամեն ուրեք և միշտ ժո-
ղովրդեան մը տեւողութիւնը իր կրօ-
նից տեւողութեամբ կը չափի :

Նոքա որ ընդհանուր կոտորածէն
ազատած են և նոքա որ կորսուած են՝
կանոնը կը հաստատեն :

Գարուց 'ի դարս բարձրացեր մին-
չեւ հնութեան անհնարին աղջամուղ ,
Գանգէսին եզերք մի եւ նոյն ժողո-
վուրդք և աստուածները հոն պիտի
գտնես ինչ որ այսօր կը տեսնուի : Ժո-
ղովուրդք եւ աստուածք 'ի միասին
Ձեզ եկած են :

Այս պաշտմանց բարբարոսութիւ-
նը չեմ քննէր , ես կը ջանամ հաստա-
տել այն օրէնքը որ կը դատապարտէ
ազգերը իրենց աստուածոց հետ ապ-
րիլ և մեռնիլ :

Հոս ամեն բան անշարժ է , բահա-
նայն և ժողովուրդը , որ և է լոյս մը ա-